

Ο Τριαδικός Θεός: Το περί Θεού ερώτημα

Ορθοδοξία / Θεολογία

Βασίλειος Γκρίλλας, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας

Τα πάντα στην Ορθόδοξη Εκκλησία συντελούνται με την διαρκή παρουσία της Αγίας Τριάδος. Σε κάθε ενέργεια και πράξη είναι παρών ο Τριαδικός Θεός. Γι' αυτό και βασική αρχή της Θεολογίας είναι ότι συντελούνται τα πάντα «ἐκ τοῦ Πατρὸς, διὰ τοῦ Υἱοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι». Αυτή η μοναδική ενότητα αποτελεί έκφραση του Ενός Τριαδικού Θεού. Είναι ουσιαστικά αυτό που η εμπειρία της Εκκλησίας δηλώνει ως Αγία Τριάδα. Για να μπορέσει κάποιος να έχει μια καλή αντίληψη αυτής της αλήθειας, πρέπει να έχει βασική αντίληψη της διδασκαλίας της Εκκλησίας έτσι όπως αυτή διατυπώνεται στο Τριαδολογικό Δόγμα της [1].

Το ερώτημα περί του Θεού βασανίζει την ανθρώπινη σκέψη πάντα. Η κατανόηση της έννοιας του θείου αποτελεί πεδίο μελέτης τόσο σε αυτούς που αποδέχονται την ύπαρξη Θεού όσο και σε αυτούς που αρνούνται ύπαρξη Θεού. Στην Ορθόδοξη

ίσκει την απάντηση της στον Ένα και ού δηλ. ερώτημα [2] στην δογματική μβάνει την απάντηση του [3].

Ο άνθρωπος πλάσθηκε από το Θεό για να

είναι σε κοινωνία μαζί Του. Με δεδομένη όμως την πτώση του Αδάμ αυτή η κοινωνία διασαλεύεται [4]. Έτσι ο άνθρωπος από την προσωπική σχέση που έχει με τον Θεό, καταφεύγει σε πλάγια κοινωνία με τον Δημιουργό του, αδυνατώντας να σταθεί μπροστά σε Αυτόν όπως στην παραδείσια προπρωτική κοινωνία [5]. Παρόλα αυτά, στην μακρόχρονη πορεία του ανθρώπινου γένους και με δεδομένη την αποξένωση των ανθρώπων από το Θεό, λόγω της πτώσης των πρωτοπλάστων, ο άνθρωπος δεν έπαυσε να έχει εντός του την εικόνα του Δημιουργού του [6]. Σαφώς και η εικόνα αυτή είναι συνεσκιασμένη εξαιτίας της αδυναμίας του ανθρώπου να δει καθαρά λόγω της πτώσης. Επιπρόσθετα, η πτώση δίνει έρεισμα στον διάβολο για να σκιάσει ακόμα περισσότερο τα μάτια του ανθρώπου στην όλη προσπάθεια του να δει και να αντικρίσει την εικόνα του Δημιουργού. Ουσιαστικά, ο άνθρωπος ακόμα και μετά την πτώση διατηρεί εντός του μια φορά κίνησης προς τον Θεό [7].

Εξ' αυτής της φοράς και σε αυτή την αναζήτηση εξυπηρετούν οι θρησκείες [8].

Δηλ. ο άνθρωπος μέσα από εγνωσμένα θρησκευτικά συστήματα επιχειρεί να προσεγγίσει το θείο και να κοινωνήσει μαζί του, παρουσιάζοντας έτσι μια μεγάλη ποικιλία εκδηλώσεων βίου που προσανατολίζονται σε αυτόν το στόχο [9]. Είναι σαφές ότι όλο αυτό το σχήμα αναζήτησης του θείου στην Ορθόδοξη Πίστη πρέπει να γίνεται αντιληπτό υπό την σκέψη ότι ο Θεός παραμένει απρόσιτος σε κάθε εννοιολογική σύλληψη [10], διότι το είναι του Θεού παραμένει πέρα από το είναι των πραγμάτων [11].

Η διάθεση του ανθρώπου να αναχθεί εκ νέου στην κοινωνία με το Θεό, τον οδήγησε στην προσπάθεια εφεύρεσης διαφόρων εικόνων περί του Θεού. Έτσι εντοπίζουμε θρησκευτικά σχήματα, που κατανοούν την ύπαρξη Θεού σε πανθεϊστική διάσταση ταυτίζοντας τον με το παν, το όλον, την ύλη. Παράλληλα, σχηματοποιούνται θρησκευτικά διαθέσεις που αντιλαμβάνονται τον Θεό ως το ύψιστο και υπέρτατο Ον, χωρίς να προσδίδουν ουσιαστικά χαρακτηριστικά στην παρουσία του. Ακολούθως, παρατηρούμε θρησκευτικά σχήματα που αντιλαμβάνονται τον Θεό ως ανθρώπινη νόηση που συλλαμβάνεται στο νου του ανθρώπου χωρίς να υπάρχει καθ' Εαυτόν. Άλλες πάλι θεωρήσεις, αποδέχονται τον Θεό ως μια Ιδέα ύψιστη και πραγματικά υπάρχουσα προσδίδοντας σε αυτή τα πλατωνικά σχήματα θεώρησης του ιδεατού θείου. Τέλος άλλοι, αποδέχονται την ύπαρξη του Θεού ως το επέκεινα του παρόντος Κόσμου, δίνοντας χαρακτηριστικά της παρουσίας του την απομάκρυνση του και την ουσιαστική διαφορά του από αυτόν τον κόσμο [12]. Μέσα σε όλη αυτή την θεματική αναζήτησης απαντήσεων στο περί Θεού ερώτημα αναπτύσσονται και άλλες σχετιζόμενες με την Χριστιανική διδασκαλία οι οποίες επιχειρούν να δώσουν προεκτάσεις κατανόησης στο μείζον ερώτημα της παρουσίας του Θεού και της σχέσεως του με τον κόσμο και τον άνθρωπο [13].

Είναι σαφές ότι οι περί Θεού εικόνες και αντιλήψεις είναι πολλές και ποικίλες. Ο ανθρώπινος νους επιχειρεί διαρκώς να σχηματοποιήσει σχετικά μια ουσιαστική απάντηση στο περί Θεού ερώτημα. Μια ενδελεχής μελέτη παρουσιάζει ανάμεσα στις θεωρήσεις αυτές είτε μια ουσιαστική ομοιότητα είτε μια ουσιαστική διαφορά είτε ακόμα και αλληλοαναιρέσεις και συγκρούσεις [14]. Σε γενικές γραμμές όλες αυτές οι προσπάθειες διατύπωσης μιας απάντησης περί του Θεού καταλήγουν σε τέσσερες ουσιαστικές κατηγορίες σύνθεσης σκέψεων:

1. Τους **θειστές** (theists), οι οποίοι πιστεύουν στην ύπαρξη του Θεού, στη δημιουργία του κόσμου από αυτόν και στη συνεχή πρόνοιά του για τον κόσμο [15].

2. Τους **δειστές** (deists), που αποδέχονται τη δημιουργία του κόσμου από μία ανώτερη δύναμη, αλλά πιστεύουν ότι αυτή δεν παρεμβαίνει στη λειτουργία του κόσμου [16].

3. Τους **αγνωστικιστές**, που στο ερώτημα για την ύπαρξη του Θεού, δηλώνουν την άγνοιά τους και δεν παίρνουν θέση, απορρίπτοντας τις άλλες θεωρίες περί Θεού [17].

4. Τους **αθειστές**, οι οποίοι αποφαινόνται ότι δεν υπάρχει Θεός [18].

Το κοινό πεδίο σε όλες αυτές τις θεωρήσεις είναι η θέση ότι ο άνθρωπος αποτελεί διαφορετική οντότητα από το Θεό. Παράλληλα είναι εμφανής η αποδοχή ότι ο άνθρωπος αδυνατεί αφ' εαυτού να αναχθεί εις το Θείο. Πραγματικά, ο Θεός δεν αποτελεί αντικείμενο επιστημονικής διερεύνησης γι' αυτό και η όποια απόπειρα παροχής αποδείξεων περί της υπάρξεως ή της ανυπαρξίας του Θεού είναι

αδύνατη. Ο άνθρωπος ως έλλογο και σκεπτόμενο ον, επιχειρεί να συνθέσει λόγο περί του Θεού. Επιχειρεί δηλαδή στην ουσία του πράγματος την παραγωγική λογικών σκέψεων είτε για την αποδοχή είτε για την απόρριψη του Θεού. Βασικό στοιχείο στην διαδικασία αυτή είναι η ανθρώπινη εμπειρία η οποία καθορίζει κατά πολύ την σύνθεση της λογικής του ανθρώπου στο περί Θεού ερώτημα [19].

Ο άνθρωπος δεν μπορεί εύκολα να κατανοήσει τον ίδιο του τον εαυτό ανεξάρτητα από την ιδέα του Θεού. Το ακόμα ισχυρότερο είναι πως αδυνατεί να κατανοήσει το νόημα του κόσμου που περιβάλλει την ανθρώπινη ύπαρξή του. Ο σκεπτόμενος ανθρώπινος νους, κατανοεί την ουσιαστική ενυπάρχουσα σχέση Θεού και ανθρώπου ως σχέση Λόγου [20]. Μόνο η έλλογη ανθρώπινη φύση μπορεί να θέσει τέτοιο προβληματισμό. Είναι αδύνατη η ύπαρξη τέτοιας ποιότητας ερωτημάτων από μη σκεπτόμενα και μη λογικά όντα. Γι' αυτό και η αναζήτηση απαντήσεων στο περί Θεού ερώτημα στο περιβάλλον της άλογης κτίσης, αποτελεί ανούσιο προβληματισμό. Η άλογη κτίση αδυνατεί να διατυπώσει ερωτήματα και προβληματισμούς λογικής ποιότητας [21].

Ο άνθρωπος θέτει το περί Θεού λογικό ερώτημα ως πραγματική εικόνα του Λογικού Θεού. Αν επιχειρήσει κάποιος να θέσει την προβληματική γιατί ο άνθρωπος θέτει τον εαυτό του σε αυτή την διαδικασία, η πιο ασφαλής απάντηση είναι διότι γνωρίζει ότι ο Θεός είναι αθέατος και κεκρυμμένος [22]. Τούτο το γνωρίζει ο ανθρώπινος νους έχοντας την ασφάλεια της γνώσης και της εμπειρίας ότι ο Θεός δεν αποτελεί στοιχείο συνάντησης ή ον που δύναται το δεις [23].

Αντίθετα η παρουσία του Θεού είναι κατανοητή στην βάση της εμπειρικής αίσθησης υπάρξεως της παρουσίας του [24]. Η απάντηση της υπάρξεως ή μη του Θεού στηρίζεται αποκλειστικά στο σχήμα «Πιστεύω ή δεν πιστεύω στο Θεό». Βέβαια, η ταύτιση της ανθρώπινης λογικής σε αυτό το σχήμα, είναι αποτέλεσμα της προαίρεσης του ανθρώπου έτσι όπως αυτή διασφαλίζεται στο πεδίο της ελεύθερης ανθρώπινης βούλησης, αλλά και του περιβάλλοντος που ο άνθρωπος βιώνει ή επιλέγει να βιώσει [25].

Το ζήτημα της υπάρξεως του Θεού είναι καθαρά ζήτημα πίστεως. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία η ταύτιση με το σχήμα ομολογίας «Πιστεύω εις ένα Θεόν» αποτελεί ουσιαστική έκφραση της προαίρεσης της ελεύθερης ανθρώπινης βούλησης που συγκατατίθεται ελευθέρως στην λογική ότι ο άνθρωπος αποδέχεται την αδυναμία του να αναχθεί δια των ιδίων δυνάμεων του στο Θεό κατανοώντας με τον πεπερασμένο ανθρώπινο νου τον άλλης φύσεως όντα Θεό. Παράλληλα, αποτελεί ουσιαστική επιλογή βίου εφόσον ο άνθρωπος συγκατατίθεται στο να αφεθεί ελεύθερα να ενεργήσει επ' αυτού η χάρη του Θεού που οδηγεί «εις πάσαν την αλήθειαν» [26].

Παραπομπές:

- 1. Ν.Ματσούκα, ΕΕΘΣΑΠ, «Εκκλησιολογία εξ επόψεως Τριαδικού Δόγματος» τ. ΙΖ', Θεσ/νίκη, 1972, σελ.120-128.**
- 2. Βλ. σχετική μελέτη του Μ. Φαράντου, Δογματική ΙΙ, 1.Το περί Θεού ερώτημα. Α' Θεϊσμός - Β' Αθεία - Γ' Αθειϊσμός, Αθήνα 1977. Στο έργο δίνεται η προβληματική στο περί Θεού ερώτημα από κάθε σχετιζόμενο περιβάλλον.**
- 2. Μ. Φαράντος, Η περί Θεού διδασκαλία. Προ-Θεολογικά κεφάλαια, Αθήνα 1981, σελ. 9 και εξ.**
- 3. Ιω. Ρωμανίδου, Το προπατορικών αμάρτημα, Δόμος, Αθήνα, 22001, σελ. 156-169.**
- 4. Α. Θεοδώρου, Η περί θεώσεως του ανθρώπου διδασκαλία των Ελλήνων Πατέρων της Εκκλησίας μέχρις Ιωάννου του Δαμασκηνού, Αθήναι, 1956, σελ. 55 και εξ.**
- 6. Ν. Ξεξάκη, Ορθόδοξος Δογματική, Η περί Δημιουργίας διδασκαλία, τ. Γ', Έννοια, Αθήνα 2006, σελ. 52-66.**
- 7. Ν.Ε.Μηστοπούλου, Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Διδασκαλίας, Πανεπιστημιαί Παραδόσεις Δογματικής, Αθήναι 1983, σελ. 198-205.**
- 8. Ευ. Θεοδώρου, «Θρησκεία», Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαιδεία, τ. 6, Αθήναι 1965, στ. 530-541.**

9. Αθ. Χαστούπη, *Ουσία της Θρησκείας*, Αθήναι 1971, σελ.9 -10 και σελ. 168 και εξ.
10. Αμφιλοχίου Ράντοβιτς (Ιερομονάχου), *Το Μυστήριο της Αγίας Τριάδος κατά τον Γρηγόριον τον Παλαμάν*, Ανάλεκτα Βλατάδων (16), Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσ/νίκη 1973, σελ. 15.
11. Ιω. Θεοδωρακόπουλου, *Φιλοσοφικά και Χριστιανικά Μελετήματα*, Αθήνα 1973, σελ. 207 και εξ.
12. Ν.Ε.Μηστοπούλου, *Θέματα Ορθοδοξου Δογματικής Διδασκαλίας*, Πανεπιστημιαί Παραδόσεις Δογματικής, Αθήναι 1983, σελ. 102.
13. Σε χριστιανικό έδαφος αναπτύσσεται η θεώρηση της παρουσία του Θεού ως το επέκεινα και απομακρυσμένο του κόσμου. Στην διαλεκτική θεολογία με κύριο εκφραστή τον Κ. Barth κ.α., βλέπουμε μια σημαντική έξαρση της θέσεως που ζητεί τον Θεό όχι μόνο σε απόσταση από τον κόσμο, αλλά και σε σχέση αντίθεσης προς αυτόν. Ουσιαστικά δηλαδή, το θείον διαφοροποιείται σε σχέση απομάκρυνσης από την κτιστή δημιουργία. Επιπρόσθετα, σε χριστιανικό έδαφος γίνεται αναφορά στην θεωρία περί του «θανάτου του Θεού» η ποία δηλώνει ότι η παρουσία της έννοιας του Θεού στον σύγχρονο κόσμο έχασε την πρότερη παραδεκτή θέση, ως στοιχείου αλήθειας. Ουσιαστικά δηλαδή αναπτύσσεται μια θεωρία που δηλώνει ότι ο άνθρωπος δεν αποδέχεται πλέον την έννοια του Θεού διότι δεν υπάρχει Θεός καθ'εαυτόν. Περί του «θανάτου του Θεού» βλ. σχετ. Χρ. Γιανναρά, *Η Θεολογία της Απουσίας και της Αγνωσίας του Θεού, Με αναφορές στις αρεοπαγιτικές συγγραφές και στον Martin Heidegger*, Αθήνα, 1967, σελ. 27-36. Ακολουθως παρουσιάζονται θεωρήσεις της πολιτικής θεολογίας με κύρια εκπρόσωπο την Dorothee Sölle κ.α., που αναπτύσσουν μια θεολογία βασισμένη στον μετά του «θανάτου του Θεού» μέσα από απελευθερωτικές τάσεις κοινωνιολογικής κυρίως μορφής.
- Για τις θεωρήσεις αυτές βλ. σχετ. Ι. Δρούλια, *Αιώνιες αναζητήσεις και ανάλογες θεωρήσεις (του όντως Οντος)*, Αθήναι 1981.
14. Βλ. σχετ. μελέτη: Σπ. Κυριαζοπούλου, *Προλεγόμενα εις την ερώτησιν περί Θεού, δ.δ.*, Γρηγόρης, Αθήνα, 2000.
15. Απ. Νικολαΐδη, *Εξηγήσεις και Παρεξηγήσεις στο χώρο της Θεολογίας, Συμβολική με στοιχεία Απολογητικής*, Αθήνα 21992, σελ. 67 και εξ.
16. Νικοδήμου Κανσίζογλου, (Αρχ.), «Δεισμός: Η απόρριψη της Θείας Πρόνοιας», *Άγκυρα Ελπίδος*, Διμηνιαία έκδοση Ι.Μ. Ιεραπότνης και Σητείας, (62), Μάιος-Ιούνιος 2011, σελ. 10-12.
17. Thomas H. Huxley and Stephen Jay Gould, *Man's Place in Nature*, The Modern Library in New York, New York 2001.
18. Martin, Michael, *Atheism: A Philosophical Justification*, Temple

University Press Philadelphia, 1990 και Armstrong Karen , A History of God, Vintage, London, 1999.

19. Αν. Παπαδοπούλου, Δρ.Θ., *Θεολογική Γνωσιολογία κατά τους Νηπτικούς Πατέρας*, Ανάλεκτα Βλατάδων, τ. 25, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσ/νίκη, 1977, σελ.106.

20. Ν. Ματσούκα, *Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ'*, Πουρναρά, Θεσ/νίκη, 2001, σελ. 103 και εξ.

21. Ν. Ξεζάκη, *Ορθόδοξος Δογματική, Η περί Δημιουργίας διδασκαλία*, τ. Γ', Έννοια, Αθήνα 2006, σελ. 163 και εξ.

22. Ιω. Μουρατίδη, *Εισαγωγή στην Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία*, Πλάτων, Θεσ/νίκη, 2007, σελ11-12.

23. Π. Τρεμπέλα, *Μυστικισμός-Αποφατισμός, Καταφατική Θεολογία*, Σωτήρ,Τεύχος Α', Αθήναι 21981, σελ.38-45.

24. Στ. Παπαδοπούλου *Θεολογία και Γλώσσα, Εμπειρική Θεολογία-Συμβατική Γλώσσα*, εκδ. Παρουσία, Αθήνα, 1997, σελ.35και εξ.

25. Vladimir Lossky, *Η Μυστική Θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας*, Θεσ/νίκη, 62007,σελ.23-45.

26. Ιω.16,13.

<http://bit.ly/2CEfMfA>